

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
İNSAN HAKLARI MERKEZİ

ÇALIŞMA METNİ NO:18

LGBTQ HAKLARI İÇİN ÜNİVERSİTELERDE LGBTQ MERKEZLERİ

Sultan Şahin

Bu çalışma metni yazarın 22-23 Mayıs 2015 tarihinde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Arkadaş Z. Özger anısına düzenlenen İnsan Hakları Öğrenci Kongresi'nde sunduğu tebliğin gözden geçirilmiş halidir.

LGBTQ HAKLARI İÇİN ÜNİVERSİTELERDE LGBTQ MERKEZLERİ

Sultan ŞAHİN*

ÖZET

Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Queer (LGBTQ) bireyler, öğrencisi oldukları üniversitelerde cinsel yönelimleri ve/veya cinsiyet kimlikleri nedeni ile ağır hak ihlallerine sıklıkla maruz kalmaktadırlar. Bu çalışmada, Türkiye’de LGBTQ üniversite öğrencilerinin ihlal edilen haklarının belirlenmesi, LGBTQ bireylerin sahip olmak istedikleri kampüs standartlarının ve üniversite politikalarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma, otuz beş LGBTQ üniversite öğrencisi ve yeni mezun kişiler ile görüşme yapılarak yürütülen nitel bir araştırmadır. Araştırma verileri, içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Görüşmeler sonunda, LGBTQ üniversite öğrencilerinin cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeni ile kampüslerinde negatif ayrımcılığa maruz kaldıkları ve hak ihlallerine uğradıkları saptanmıştır. Sonuç olarak, üniversitelerin akademik çalışmalar, araştırmalar ve bilimsel etkinlikler ile ayrımcılığı, nefret söylemini, homofobik/transfobik hak ihlallerini önleyici politikalar üretebilmesinin önemine değinilecektir. Üniversitelerde LGBTQ merkezlerinin kurulması önerisi getirilecek ve dünya üzerindeki LGBTQ üniversite merkezlerinin uygulamalarına yer verilerek Türkiye’de ki gerekliliği tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: insan hakları, üniversite, LGBTQ, LGBTQ hakları, LGBTQ merkezi

1.GİRİŞ

Toplum içinde bireylerin kimliklerini yaratma süreçleri ve tanımlama biçimleri farklılıklar taşımaktadır. Kişi kendisini; ırk, millet, coğrafya, biyolojik cinsiyet, cinsel yönelim, aile rolü, meslek ve sosyal statü gibi birçok özelliğine göre tanımlayabilmektedir. Kimlik tanımlarken kişinin seçtiği özellik, dış çevresinde aynı özelliği taşıyan grubun nicelik durumuna göre, kişinin azınlıkta veya çoğunlukta kalma halini ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bilhassa çocukluktan yetişkinliğe ilerleyen süreçte, kişinin kendilik algısını etkileyen önemli bir etkidir. Sosyal Özdeşlik Teorisi’ne göre, toplum içinde niceliksel çokluk taşıyan kimlik özellikleri bir çeşit hiyerarşi yaratma tehlikesi içerdiğinden; azınlıkta kalan kişinin düşüncelerini, duygularını, davranışlarını ve tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir.¹

*Hacettepe Üniversitesi, İnsan Hakları ABD, Dr. Adayı

¹ Ji, P., Du Bois, S.N. & Finnessy, P. (2009) An Academic Course That Teaches Heterosexual Students to be Allies to LGBT Communities: A Qualitative Analysis, *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 21:4, 402-429.

Toplumların genelinde sayısal çoğunluğu oluşturan heteroseksüeller, heteronormativiteyi olumlayarak hiyerarşinin zirvesine taşınlar. Heteroseksizmi yaratan bu olumlama ve hiyerarşi bir çok toplumda, Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Trans ve Queer (LGBTQ) bireylerin haklarının ihlallerine neden olmaktadır.

Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Trans bireyler kendi cinsel kimliklerini veya cinsel yönelimlerini tanımladıkları ya da Queer olarak heteroseksüelliği reddetmek ile birlikte kendilerini belirli bir cinsel kimlik veya cinsel yönelim tanımlaması ile ifade etmedikleri andan itibaren; toplumda baskın cinsel yönelim olan heteroseksüellik güruhundan ayrılmayı tercih etmiş bulunmaktadırlar. Bu tercih LGBTQ bireyin, toplumun içinde başka birçok kimlik özelliği nedeni ile azınlıkta kalan tüm diğer kişileri gibi, toplum baskısı ile karşı karşıya kalacağı anlamını da taşımaktadır. Heteronormativizm, heteroseksüelliğin doğal ve zorunlu olduğunu varsaymaktadır.² Heteronormativizm heteroseksüel bireyleri değerli kılan bir sosyal norm oluşturur ve diğer cinsel yönelimli kişileri azınlıkta bırakır.³ Homofobi ve transfobi azınlıkta kalan cinsel yönelimlere karşı ön yargılı davranışların sonucunda doğar.⁴ Heteroseksist toplumsal baskı; aileden, arkadaşlardan, okuldan, kurumlardan veya sokaktan gelebilmektedir. LGBTQ bireyler, heteroseksist davranış kalıpları nedeni ile negatif ayrımcılığa maruz bırakılmaktadırlar ve hakları ihlal edilmektedir. Heteroseksizm, transfobi ve homofobinin zemini hazırlayan bir unsurdur.⁵ Heteronormativitenin neden olduğu şiddetin önüne geçilebilmesi için etkin politikalar üretilebilmesi gerekmektedir çünkü LGBTQ bireylerin, başta yaşam hakları olmak üzere kişi hakları, sağlık hakları, eğitim hakları, sosyal ve kültürel yaşama katılım hakları gibi birçok hakları ihlal edilmektedir.

Azınlıkta olduğunu fark ettiği gün itibari ile toplumla pasif veya aktif mücadele içinde kalan herhangi bir genç için, toplumsal baskılardan bir nebze kurtulabileceğini öngördüğü eğitim yaşantısının üniversite eğitimi olması sıklıkla rastlanan bir olgudur. Haklı bir öngörü olmasının nedeni, üniversitelerin bilgilendirme ve kültürlenme rolü ile toplumun hakim vizyonunun önünde olması gereken kurumlar olmasıdır. Üniversite kampüsleri, bilgi yuvası olmasının yanı sıra genç bireylerin kendi kimliklerini yaratma süreçlerinde birbirleri ile

² Kitzinger, C. (2005). Heteronormativity in action: Reproducing the heterosexual nuclear family in after-hours medical calls. *Social Problems*, 52(4), 477 – 498.

³ Hegarty, P., Pratto, F., & Lemieux, A. (2004). Heterosexist ambivalence and heterocentric norms: Drinking in intergroup discomfort. *Group Processes & Intergroup Relations*, 7(2), 119 – 130.

⁴ Herek, G. (1988). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25(4), 451 – 477.

⁵ Woodford, M., & Bella, L. (2003). Are we ready to take a stand? Educating social work students about heterosexism – fostering anti-oppressive practice. In W.Shera (Ed.), *Emerging perspectives on anti-oppressive practice* (pp. 413–430). Toronto, Canada: Canadian Scholars Press.

etkileşim içinde olabildikleri kültürlenme ve sosyalleşme alanlarıdır. LGBTQ öğrenciler için toplumda en güvenli alanların üniversite kampüsleri olması beklenen olgu iken üniversitelerde de negatif ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Çünkü, heteroseksizmin yaygın toplumsal durum olması üniversite kampüslerine de sirayet eden bir durumdur. Heteronormativizmin üniversitelerde de hakim anlayış olmasının nedenleri; heteroseksüelliğin normal ve çoğunluk olan cinsel yönelim olarak betimlenmesi, homoseksüelliğe kavramsal olarak değinilmemesi, ders müfredatlarının ve kampüs aktivitelerinin heteroseksüel bireylere yönelik düzenlenmesi, cinsiyetsizliğe yönelik politikalar üretilmiyor olması ve üniversitelerde patriarkal anlayışın desteklenmesidir.⁶ Bir çok üniversitede sadece biyolojik kadın veya erkek öğrenciler için barınma imkanlarının olması, trans öğrencilerin kendilerini aşağılanmış hissetmelerine neden olmaktadır.⁷ Bununla birlikte üniversitelerde nötr tuvaletlerin ve soyunma odalarının olmaması trans öğrencilerin her gün karşı karşıya kalmak zorunda bırakıldıkları bir ikilemdir.⁸ Birçok araştırma, 15-21 yaş arası trans bireylerin karşı karşıya kaldıkları tuvalet ihtiyacı gibi günlük basit ihtiyaçlarını bile karşılamadaki sıkıntılar nedeni ile intihar edebildiklerini göstermektedir.⁹

Heteroseksist ayrımcılık, LGBTQ üniversite öğrencilerinin taciz ve şiddet gibi ağır hak ihlallerine maruz kalmalarına neden olmaktadır.¹⁰ LGBTQ üniversite öğrencilerinin yaşam kalitelerinin on dört kampüste incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin %30'unun cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri nedeni ile tacize ve homofobik/transfobik şiddete uğradıkları belirlenmiştir.¹¹ Heteroseksist düşmanca tavırlar, LGBTQ üniversite öğrencilerinin zihinsel, ruhsal ve fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilemektedir.¹² Heteroseksist düşmanca tavırlar ve baskılar, LGBTQ bireylerde kronik stres gibi psikolojik rahatsızlıklara¹³; ayrımcılık, şiddet ve taciz ise depresyon, anksiyete ve intihar girişimi gibi psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir.¹⁴ LGBTQ üniversite öğrencileri, kampüste karşılaştıkları saldırgan veya düşmanca tavırların neticesinde derslerine ve öğrenimlerine

⁶ Renn, K. A. (2010). LGBT and Queer research in higher education: State and status of the field. *Educational Researcher*, 39 (2), 132-141.

⁷ Pomerantz, L. (2010). Winning the housing lottery: Changing housing policies for transgender students. *Journal of Constitutional Law*, 12(4), 1215-1255.

⁸ Beemyn, B. G., Curtis, B., Davis, M., & Tubbs, N. (2005). Transgender issues on college campuses. *New Directions for Student Services*, 111, 49-60.

⁹ Grossman, A., & D'Augelli, A. (2007). Transgender youth and life-threatening behaviors. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 37(5), 527-537.

¹⁰ Yost, M. R., & Gilmore, S. (2011). Assessing LGBTQ campus climate and creating change. *Journal of Homosexuality*, 58(9), 1330-1354.

¹¹ Rankin, S. (2003). *Campus climate for sexual minorities: A national perspective*. New York, NY: National Gay and Lesbian Task Force Policy Institute.

¹² Nadal, K. L., Rivera, D. P., & Corpus, M. J. (2010). Sexual orientation and transgender microaggressions: Implications for mental health and counseling. In D. W. Sue (Ed.), *Microaggressions and marginality: Manifestations, dynamics, and impact* (pp. 217-240). Hoboken, NJ: Wiley.

¹³ Hellman, R. E., & Klein, E. (2004). A program for lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals with major mental illness. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 8(3-4), 67-82.

¹⁴ Hershberger, S., & D'Augelli, A. R. (1995). The impact of victimization on the mental health and suicidality of lesbian, gay, and bisexual youth. *Developmental Psychology*, 31:65-74

konsantre olamamaktadırlar.¹⁵ Akademik performansları ve kimlik gelişimleri olumsuz etkilenmektedir.¹⁶ LGBTQ üniversite öğrencileri, kampüste yaşadıkları zorluklar, adaletsizlik ve dışlanma nedeni ile üniversite eğitimlerini bırakabilmektedirler.¹⁷

2. Araştırmanın amacı: Lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, queer bireyler, öğrencisi oldukları üniversitelerde cinsel yönelimleri ve/veya cinsiyet kimlikleri nedeni ile ağır hak ihlallerine sıklıkla maruz kalmaktadırlar. Bu çalışmada, Türkiye’de LGBTQ üniversite öğrencilerinin ihlal edilen haklarının belirlenmesi, LGBTQ bireylerin sahip olmak istedikleri kampüs standartlarının ve üniversite politikalarının araştırılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte, üniversitelerin vizyonları ve misyonları gereği topluma örnek olma yükümlülüğü düşünüldüğünde; akademik çalışmalar, araştırmalar ve etkinlikler ile ayrımcılığı, nefret söylemini, homofobik/transfobik hak ihlallerini önleyici politikalar üretebilmesi önem taşımaktadır. Üniversitelerin akademik çalışmalar, araştırmalar ve önleyici politikalar üretilmesi için LGBTQ merkezlerinin oluşturulmasının önemi ortaya konacak ve dünya üzerindeki LGBTQ üniversite merkezlerinin uygulamalarına yer verilerek Türkiye’de ki gerekliliği tartışılacaktır.

Sınırlılıklar: Çalışma, Türkiye’de ki 11 farklı şehirde (Ankara:5, İzmir:2, Mersin: 1, Adana: 1, Kars: 1, Erzurum:1, Kırıkkale: 1, Antalya:1, Bolu: 1, Edirne:1, Kocaeli:1) bulunan 16 farklı üniversitenin toplam 35 öğrencisi ile yürütülmüştür.

3. Yöntem:

Araştırmanın Modeli: Nitel araştırma deseninde planlanan araştırma görüşme tekniği kullanılarak yürütülmüştür.

Çalışma Grubu: Çalışma, 35 Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Trans ve Queer (LGBTQ) üniversite öğrencisi ve üniversiteden yeni mezun olmuş kişilerin gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, araştırmanın etik sınırları hakkında bilgilendikleri onam formunu imzalamışlardır. Katılımcılar, kendi ifadeleri ile cinsiyet kimliklerini ve/veya cinsel yönelimlerini belirtmişlerdir. Araştırmaya, 15 Gay Üniversite Öğrencisi/Yeni Mezun, 7 Biseksüel Üniversite Öğrencisi/Yeni Mezun, 7 Lezbiyen Üniversite Öğrencisi/Yeni Mezun, 4

¹⁵ Lucozzi, E. A. (1998). A far better place: Institutions as allies. In R. L.Sanlo (Ed.). Working with lesbian, gay, bisexual and transgender college students: A handbook for faculty and administrators (pp. 47–52). Westport, CT: Greenwood

¹⁶ Silverschanz, P., Cortina, L. M., Konik, J., & Magley, V. J. (2008). Slurs, snubs, and queer jokes: Incidence and impact of heterosexist harassment in academia. *Sex Roles*, 58, 179–191.

¹⁷ Tinto, V. (1993). Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition (2nd ed.). Chicago, IL: TheUniversity of Chicago Press.

Trans (2 trans kadın, 2 trans erkek) Üniversite Öğrencisi/Yeni Mezun, 2 Queer Üniversite Öğrencisi/Yeni Mezun katılmıştır.

Veri Toplama Aracı: Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun içeriği insan hakları literatürü ve LGBTQ dostu kampüs için azami gerekler incelenerek belirlenmiştir. Hazırlanan görüşme formu, uzman görüşlerine sunulması ve LGBTQ bireylere pilot bir uygulama yapılması ardından alınan dönütler ile gerekli düzenlemeler yapılarak nihai haline getirilmiştir. Görüşme formunda, insan haklarına ilişkin beş alt kategori oluşturulmuştur. Bu alt kategoriler; Eğitim Hakkı, Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım Hakkı, Barınma Hakkı, Sağlık Hakkı ve Kişi Haklarına ilişkin Üniversite Politikalarıdır. Yarı yapılandırılmış soru maddeleri 20 adet olup evet/hayır seçenekli dizayn edilmiştir. Ek olarak, her beş alt kategorinin sonunda birer açık uçlu soru eklenmiştir. Açık uçlu soru kökleri ile katılımcıların herhangi bir yönlendirici ifadenin tesiri altında kalmadan kendilerini ifade edebilmeleri olanağı yaratılarak, çalışmanın güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Alt kategorileri göre soru dağılımları: Eğitim Hakkı (5 kapalı uçlu soru kökü,1 açık uçlu soru), Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım Hakkı(4kapalı uçlu soru kökü,1açık uçlu soru), Barınma Hakkı (3kapalı uçlu soru kökü,1 açık uçlu soru), Sağlık Hakkı (4kapalı uçlu soru kökü,1açık uçlu soru), Kişi Hakları Koruma Amaçlı Üniversite Politikaları (4kapalı uçlu soru kökü,1açık uçlu soru)

Veri Çözümleme Tekniği: İçerik Analizi Tekniği kullanılarak veri çözümlemesi yapılmıştır.

4.Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmaya gönüllü katılan on altı farklı üniversitenin otuz beş öğrencisi ile birebir görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırma, üniversitelerde LGBTQ bireylerin hak ihlallerinin ve üniversitelerin LGBTQ haklarını koruyabilme yetkinliğini ortaya koyabilme amacı taşımaktadır. Bu nedenle, içerik analizi yöntemi ile veri çözümlemesi yapılan araştırma bulguları; Eğitim Hakkı, Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım Hakkı, Barınma Hakkı, Sağlık Hakkı, Kişi Hakları Koruma Amaçlı Üniversite Politikaları başlıkları altında sunulacaklardır.

LGBTQ üniversite öğrencilerine, üniversitelerinde eğitim hakkı ihlalleri sorulmuş ve yanıtları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo1. Eğitim Hakkı

Eğitim Hakkı	Evet (f)	Hayır (f)
Üniversitenizde LGBTQ konularında ders bulunmakta mıdır?	2	33
Üniversitenizde LGBTQ konuları derslere entegre edilmekte midir?	8	27
Üniversitenizde LGBTQ kitapları, süreli yayınlar bulunmakta ve erişilebilmekte midir?	12	23
Üniversitenizde LGBTQ bir birey olmanız nedeni ile herhangi bir derse katılımınız öğretim görevlisi tarafından engellendi mi?	1	34
İdari ve akademik binalarda cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik tuvaletler bulunmakta mı?	-	35

Katılımcılara yöneltilen ‘Üniversitenizde LGBTQ konularında ders bulunmakta mıdır?’ sorusuna 33 katılımcı hayır cevabını vermiştir. 27 kişi ise, üniversitelerinde LGBTQ konularının derslere entegre edilmediğini belirtmiştir. 23 kişi üniversitelerinde LGBTQ kitapları, süreli yayınlar bulunmadığını, katılımcıların tümü idari ve akademik binalarda cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik tuvaletler bulunmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların yarı yapılandırılmış soruların dışında eğitim haklarının ihlaline ilişkin ‘Yukarıdaki soruların dışında ihlal edildiğini düşündüğünüz eğitim haklarınızı belirtebilir misiniz?’ açık uçlu sorusuna cevapları; “*hocam renkli pantolon giydiğim bir gün ‘toplumda sağlıklı erkeklere ihtiyacımız var’ diyerek beni derse almamıştı*”, “*hocalarım transfobik veya homofobik espiriler yapıyorlar derste*”, “*hocam bir gün derste ‘arz eğrisi- talep eğrisi ortadaki eğrinin de ne olduğu belli değil arkadaşınız gibi’ demişti*”, “*Fransızca dersinde hocam sürekli ‘Türklerin gırtlığı bu dile uygun değil ama arkadaşınız gibi homolar doğru telaffuz edebiliyor’ derdi*”, “*dini temellendirmeler ile hocam beni ötekileştirmişti*”, “*bir hocamın cinsel tacizine uğradım ‘kaç erkekle oldun benle de olursun ne var’ demişti*” olmuştur.

Eğitim hakkı ile ilgili sorulan sorularda, otuz dört kişi derse katılımının öğretim görevlileri tarafından engellenmediğini belirtmiştir. Ancak, açık uçlu soruların sorulması bu noktada çalışmanın güvenilirliğini arttırmış ve katılımcıların geçmiş yaşantı deneyimlerini detaylı anlatabilmeleri olanağını sağlamıştır. Derse katılımın engellemesi, öğretim görevlileri tarafından LGBTQ öğrenciye direkt olarak ifade edilmemiştir ancak öğretim görevlilerinin mobbing uygulayarak öğrencinin derse girmesini engelleyebildikleri tespit edilmiştir.

LGBTQ bireylerin üniversite eğitimlerine devam edebilmeleri için; heteroseksüel öğrenci, akademisyen ve idare çalışanların cinsel yönelime ilişkin söylemlerin ayrımcılık suçu sayılan

biçimleri hakkında bilgilendirilmeleri ve LGBTQ öğrenciler ile dayanışmalarının sağlanması gerekmektedir.¹⁸ LGBTQ bireylerin yaşadığı hak ihlalleri, ayrımcılık, baskı ve şiddetin engellenebilmesi için insan hakları literatürde ayrımcılıklara karşı dayanışma ve destek gruplarını ifade eden ‘ally(dost)’ kavramı bulunmaktadır. Kavram, baskı yapılan bir topluluğu destekleyen ve haklarını savunmak isteyen kişileri kapsar.¹⁹ Cinsel yönelime ilişkin ayrımcılığın yapılmaması için heteroseksüel kişilerin tutum ve davranış değişikliğinin sağlanması LGBTQ dostu eğitimler ile mümkün olabilir. Üniversitelerde heteroseksüel öğrencilere, öğretim üyelerine ve üniversite çalışanlarına LGBTQ bireyler ile dayanışmalarını sağlayacak eğitimler verilebilir.

LGBTQ dostu eğitim programı ilk kez ABD bir üniversite merkezi koordinatörü tarafından yılında geliştirilmiştir. Eğitim programının amacı heteroseksüel öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve üniversite çalışanlarının LGBTQ bireylere karşı önyargıların yıkmak, ayrımcı muameleleri önlemek, etkin politikalar üretmek ve heteroseksüel öğrenciler ile LGBTQ öğrencilerin iletişimlerini geliştirmektir. Eğitim sonunda, eğitim alan kişi gönüllü olarak kendini bir ‘LGBTQ dostu’ olarak tanımladığında üniversitenin sitesine ismi kaydedilir ve kampüste LGBTQ çalışmalarına gönüllü olarak katılarak dayanışmada bulunur.²⁰ 2011 yılında Worthen’ın ABD’de LGBTQ dostu eğitim alan 804 üniversite öğrencisi ile eğitimin etkililiğini ölçtüğü araştırması sonucunda, heteroseksüel öğrencilerin LGBTQ öğrencilere davranışlarını olumlu yönde değiştirdiklerini, eğitim alan öğrencilerin LGBTQ üniversitelilerle dayanışmaya başladıklarını, öğrencilerin LGBTQ konuları hakkında daha bilinçlendiklerini ve LGBTQ öğrencilere adalet sağlamak için aktivist hareketlere katıldıklarını belirlemiştir.²¹ İnteraktif eğitimler, paneller ve dersler kampüs ortamında LGBTQ bireylere yönelik saygıyı geliştirmekte, homofobi/transfobi ve ayrımcılığı azaltan davranışlar kazandırmaktadır.²²

LGBTQ üniversite öğrencilerine, üniversitelerinde sosyal ve kültürel yaşama katılım hakkı ihlalleri sorulmuş ve yanıtları Tablo 2’de sunulmuştur.

¹⁸ Britzman, D. P. (1995). Is there a queer pedagogy? Or, stop reading straight. *Educational Theory*, 45(2), 151–165.

¹⁹ Washington, J., & Evans, N. J. (1991). Becoming an ally. In N. J. Evans and V. A. Wall(Eds.), *Beyond tolerance: Gays, lesbians and bisexuals on campus* (pp. 195–204). Alexandria, VA: American College Personnel Association.

²⁰ Meredith G. F. Worthen (2011) College Student Experiences with an LGBTQ Ally Training Program: A Mixed Methods Study at a University in the Southern United States, *Journal of LGBT Youth*, 8:4, 332-377.

²¹ A.g.e.

²² Brown, R. D., Clarke, B., Gortmaker, V., & Robinson-Keilig, R. (2004). Assessing the campus climate for gay, lesbian, bisexual, and transgender (GLBT) students using a multiple perspectives approach. *Journal of College Student Development*, 45(1), 8–26.

Tablo2. Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım Hakkı

Sosyal ve Kültürel Yaşama Katılım Hakkı	Evet (f)	Hayır (f)
Üniversitenizde LGBTQ sosyal grupları/kulüpleri var mı?	20	15
Üniversitenizde spor salonları, kültürel etkinlik alanları, sosyal etkinlik alanları ve kafeteryalarda cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik tuvaletler bulunmakta mı?	-	35
Üniversitenizde spor salonları, kültürel etkinlik alanları, sosyal etkinlik alanlarında cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik duşlar bulunmakta mı ?	-	35
LGBTQ grup etkinliklerinizin üniversite yönetimi veya kampus bireyleri tarafından baskı ile engellendiğini düşünmekte misiniz?	18	17

Katılımcıların ‘Üniversitenizde LGBTQ sosyal grupları/kulüpleri var mı?’ sorusuna cevapları 20 kişi tarafından olumlu olmuştur. Ancak, katılımcıların büyük bir kısmı bu soruya evet cevabı vermekle birlikte, üniversite yönetiminin bu kulüpleri resmi olarak kabul etmediğini belirtmişlerdir. 35 kişi üniversitelerinin spor salonları, kültürel etkinlik alanları, sosyal etkinlik alanları ve kafeteryalarda cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik tuvaletler bulunmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı üniversitelerinin spor salonları, kültürel etkinlik alanları, sosyal etkinlik alanlarında cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik duşlar bulunmadığını belirtmişlerdir. 18 kişi LGBTQ grup etkinliklerinin üniversite yönetimi veya kampüsteki bireyler tarafından baskı ile engellendiğini, 17 kişi ise engellenmediğini belirtmişlerdir.

Katılımcılara ‘sosyal ve kültürel yaşama katılım hakkı’ başlıklı bölümde bu soruların dışında sosyal ve kültürel yaşama katılım hakkı ihlallerini ifadeleri için sorulan açık uçlu soruya cevapları ise şu şekilde olmuştur: “*LGBTQ dayanışma topluluğumuz üniversite yönetimi tarafından resmileşemedi*”, “*etkinlikler yapmamız bahaneler öne sürülerek reddediliyor*”, “*etkinliklerimiz öğrencilerin güvenlik ihlalleri ile sona eriyor*”, “*öğrencilerin homofobik ve transfobik tavırları nedeniyle engellemeler olmakta*”, “*spor salonlarında hakarete uğramaktayım*” ve “*yazılarım panolardan kaldırılıyor, dergilerde yayınlanmıyor*”.

LGBTQ üniversite öğrencilerin haklarını savunmak amacıyla gökkuşağı, güvenli bölge veya ayrımcılık başlıkları taşıyan topluluklar oluşturularak üniversitelerde LGBTQ öğrencilerin ayrımcılığa maruz kalmamaları ve kendilerini güvende hissedebilmeleri sağlanabilmektedir.²³ LGBTQ topluluklarının ve etkinliklerinin üniversite yönetimleri tarafından desteklenmesi LGBTQ öğrencilerin sosyalleşmelerini ve üniversiteye aidiyet duygusunun gelişmesine katkı

²³Washington, J., & Evans, N. J. (1991). Becoming an ally. In N. J. Evans and V. A. Wall(Eds.), *Beyond tolerance: Gays, lesbians and bisexuals on campus* (pp. 195–204). Alexandria, VA: American College Personnel Association.

sağlayacaktır. Sosyal ve kültürel yaşama katılım akademik performans ve kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecek bir faktördür. Sosyal etkinlikler konusunda düzenlemelerin yapılması kadar kampüs yerleşkelerinde fiziksel imkanların da LGBTQ bireyler düşünülerek düzenlemesi önemlidir. Sosyal kültürel etkinlik alanlarında cinsiyetsiz tuvalet, duş ve soyunma odalarının olmayışı LGBTQ öğrencilerin sosyalleşebilmeleri önündeki en büyük engellerden biridir.²⁴ Yapılan bir çok araştırma sonucunda, spor salonlarının fiziki engelleri ve çevrelerindeki heteroseksist öğrenci/antrenör davranışları nedeniyle LGBTQ üniversite öğrencilerinin spor faaliyetlerine katılımlarının engellendiği ortaya konmuştur. LGBTQ bireylere homofobik/transfobik davranmayan antrenörlerin varlığı heteroseksüel öğrencilere de olumlu rol-model olacağı için, üniversitelerde LGBTQ öğrencilerin sağlıklarını etkileyen fiziksel aktivitelere katılabilecekleri bir atmosfer sağlayacaktır.²⁵

LGBTQ üniversite öğrencilerine, üniversitelerinde barınma hakkı ihlalleri sorulmuş ve yanıtları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo3. Barınma Hakkı

Barınma Hakkı	Evet (f)	Hayır (f)
Üniversitenizin LGBTQ konut seçeneği var mı?	-	35
Üniversiteniz yurtlarında LGBTQ dostu oda arkadaşı ile eşleştirme seçeneği mevcut mu?	-	35
Üniversiteniz yurtlarında cinsiyetsiz (nötr) veya tek kişilik tuvaletler ve duşlar bulunmakta mı?	-	35

Araştırmaya katılan 35 kişinin tümü; Türkiye’de 16 farklı üniversitenin hiçbirinde LGBTQ konut seçeneği bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcılar, yurtlarda LGBTQ dostu oda arkadaşı eşleştirmesi yapılmadığını ve üniversite yurtlarında cinsiyetsiz(nötr) veya tek kişilik tuvalet ya da duş bulunmadığını belirtmişlerdir. LGBTQ üniversite öğrencilerinin barınma hakları ile ilgili temel gereksinimlerinin üniversiteler tarafından karşılanmadığı saptanmıştır. Katılımcılara barınma hakkı ihlallerini ifade ettikleri açık uçlu sorunun data analizi sonucunda;‘eşcinsel olduğu için yurttan atılan arkadaşlarım oldu’, ‘yurtta öğrenciler tarafından psikolojik şiddete uğradım’, ‘fiziksel şiddete uğradım’ ve ‘oda arkadaşlarım imza toplayıp yurttan atılmamı sağladılar’ ifadelerinin sıklıkla belirtildiği saptanmıştır. LGBTQ üniversite öğrencilerinin temel haklarının ihlalini önlemek için kampüslerde en azından

²⁴ Beemyn,G. (2012) The Experiences and Needs of Transgender Community College Students, Community College. *Journal of Research and Practice*, 36: : 504-510.

²⁵ Oswalt,S.B. &. Vargas,T.M. (2013) How safe is the playing field? Collegiate coaches' attitudes towards gay, lesbian, and bisexual individuals. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 16:1, 120-132,

ayrımcılığı engelleme yönünde hazırlanmış öğrenci odaları, konaklama imkanları ve cinsiyetsiz (nötr) duşlar ve tuvaletler sağlanmalıdır.²⁶

LGBTQ üniversite öğrencilerine, üniversitelerinde sağlık hakkı ihlalleri sorulmuş ve yanıtları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Sağlık Hakkı

Sağlık Hakkı	Evet (f)	Hayır (f)
LGBTQ nefret suçu ve şiddet vakalarını rapor için açık ve görünür bir prosedür var mı?	-	35
Üniversitenizin sağlık merkezlerinde nefret suçu ve şiddet mağdurları için özel sağlık hizmetleri var mı?	-	35
Üniversitenizin sağlık merkezlerinde cinsel yönelim nedeni ile ayrımcılık mağduru kişilere bireysel danışmanlık servisi bulunmakta mı?	-	35
Üniversitenizin sağlık merkezlerinde cinsiyet değiştirme operasyonları, hormon tedavileri öğrenci sağlık sigortası kapsamında mı?	-	35

LGBTQ üniversite öğrencilerinin sağlık hakları ihlallerinin belirlenmesi amacı ile sorulan soruların analizleri neticesinde; 35 katılımcının her biri üniversitelerinde LGBTQ nefret suçu ve şiddet vakalarını rapor için açık ve görünür bir prosedür olmadığını, nefret suçu ve şiddet mağdurları için özel sağlık hizmetlerinin olmadığını, sağlık merkezlerinde cinsel yönelim nedeni ile ayrımcılık mağduru kişilere bireysel danışmanlık servisi bulunmadığını ve cinsiyet değiştirme operasyonlarının ve hormon tedavilerinin öğrenci sağlık sigortası kapsamında olmadığını belirtmiştir.

Kampüste sağlık hakkı prosedürleri dışında kişilerin birebir yaşadığı güvenlik ve sağlık ihlallerini ölçmek amaçlı düzenlenen açık uçlu soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde; ‘sözlü tacize uğradım’, ‘fiziksel tacize uğradım’, ‘teşkilat(siyasi) LGBTQ bireylere şiddet uygulamakta’, ‘tacize uğramadan sevgilimle rahat yürüyemiyorum’, ‘kolum kırıldı dövüldüm’, ‘uğradığım tacizleri kampüste şikayet edebileceğim bir birim bulunmamakta’ cevaplarının sıklıkta olduğu belirlenmiştir. Bilhassa, ‘30-40 kişi başıma çuval geçirip dövdüler, tekmelediler, kafatasımda kırıklar oluştu’ ifadesinde bulunan katılımcının uğradığı ağır darp, ikrah ve tehdit durumun vahametini ortaya koymaktadır.

LGBTQ bireyler, heteronormativizmin yarattığı homofobi ve transfobi nedeni ile sıklıkla fiziksel ve sözlü tacize uğramaktadırlar. Amerika’da yapılan bir araştırmada LGBTQ

²⁶ Beemyn,G.(2012) The Experiences and Needs of Transgender Community College Students, Community College. *Journal of Research and Practice*, 36: : 504-510.

gençlerin cinsel yönelimleri nedeni ile %85 oranında sözlü tacize, %40 oranında fiziksel tacize uğradıkları rapor edilmiştir.²⁷ LGBTQ bireyler yaşadıkları fiziksel ve sözlü tacizin sonucunda fiziksel ve ruhsal sağlık bozuklukları yaşamaktadırlar. Nefret suçu mağduriyetleri konusunda sağlık hizmeti verebilmek özel uzmanlık bilgisi gerektirmektedir. Ancak, uzmanlar tarafından sağlık hizmetleri almaları gereken LGBTQ bireylerin asgari sağlık hizmetlerinden bile faydalanmaları ayrımcılığa uğratarak engellenebilmektedir. Amerika’da 2010 yılında Lambda Derneği’nin yürüttüğü bir araştırma verilerine göre %70 trans bireyin, %56 lezbiyen, gey, biseksüel bireyin sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda ayrımcılığa uğradıklarını belirttikleri belirlenmiştir.²⁸ Yaşam hakkı ile direkt ilişkili olan sağlık hakları, LGBTQ bireylerin sıklıkla ayrımcılığa maruz kaldıkları bir hak alanıdır. Sağlık hizmetlerinin LGBTQ toplumunun ihtiyaçları gözetilerek düzenlenmesi ve gözetim altında tutularak kontrol edilmesi gerekmektedir.²⁹ Bilhassa, üniversitelerdeki klinisyenlerin LGBTQ eğitimlerinden geçerek LGBTQ öğrencilere, ayrımcılık uygulamayan tutum ve davranışlarda bulunmalarının sağlanması elzemdir.³⁰ Hormon tedavilerini ve cinsiyet geçişi cerrahisini kapsayan öğrenci sağlık sigortası, üniversite belgelerinde isim ve cinsiyet değiştirme prosedürünün sağlanması başlıca yapılması gereken değişikliklerdir.³¹

LGBTQ üniversite öğrencilerine, üniversitelerinde kişi haklarını koruma amaçlı üniversite politikaları sorulmuş ve yanıtları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Kişi Hakları Koruma Amaçlı Üniversite Politikaları

Kişi Hakları Koruma Amaçlı Üniversite Politikaları	Evet (f)	Hayır (f)
Üniversitenin aşağıdaki standart formlarında cinsiyet kimliği ifadesini tanımlamak için LGBTQ öğrencileri kapsayıcı ifadeler var mı?		
Kabul Formu	-	35
Yurt Başvuru Formu	-	35
Öğrenci Sağlık Formları	-	35
Üniversiteniz cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı broşürler, tabelalar vb materyaller ile yasaklar mı?	6	29

²⁷ GLSEN. (2010). 2009 National School Climate Survey. New York, NY:GLSEN.

²⁸ Lambda Legal (2010). When Health Care Isn't Caring: Lambda Legal's Survey of Discrimination Against LGBT People and People with www.lambdalegal.org/health-care-report

²⁹ Coker, T.R., Austin, S., Schuster, M.A. (2009) Health and Healthcare for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth: Reducing Disparities through Research, Education, and Practice. *Journal of Adolescent Health*, 45:213–215

³⁰ Tumaini R., Coker, S. Bryn Austin & Mark A. Schuster, health and healthcare for lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: reducing disparities through research, education, and practice. *Journal of Adolescent Health*, 45 (2009) 213–215

³¹ Beemyn, G. (2012) The Experiences and Needs of Transgender Community College Students, Community College. *Journal of Research and Practice*, 36: : 504-510.

Üniversitenizin idari personeli ve akademik personelin beyanları ve ifadeleri ile cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı yasaklar mı?	4	31
Üniversitenizde LGBTQ merkezi bulunmakta mı?	-	35

Katılımcıların ‘üniversitenizde LGBTQ merkezinin olması hak ihlallerinizi ve kampus yaşamınızı ne şekilde etkileyeceğini düşündüğünüzü belirtebilir misiniz?’ açık uçlu sorusuna cevapları ise şu şekilde olmuştur: *‘kampüste görünür olmamızı kolaylaştırır, kendini gizlemek zorunda kalanlar özgürleşir’, ‘eğitime katkı sağlar’, ‘derslere gitme isteğini artırır, daha başarılı olurum’, ‘özgür, eşit adaletli bir eğitim alabilirim’, ‘paneller, bilgilendirme ve akademik tartışmalara imkan sağlar’, ‘heteroseksüeller için LGBTQ, cinsel yönelim vb. konularda bilgilendirici olur’, ‘ayrımcılığa ve şiddete karşı mücadele ve birlik imkanı olur’, ‘homofobi ve transfobiye karşı güvenlik sağlar, haklarım korunur’, ‘öğretim görevlileri homofobik-transfobik söylemler hakkında daha dikkatli olur’, ‘nefret söylemi, nefret saldırıları ve cinayetlerinde azalma sağlar’, ‘broşürler, yayınlar hazırlayıp dağıtılabilir’, ‘yurt odaları, duşlarımız, tuvaletlerimiz, topluluklarımız olmasını sağlar’, ‘kişilerin psikolojilerine destek olur, özgüven ve özsaygı oluşumunu sağlar’, ‘akran desteği almamızı sağlar’, ‘LGBTQ öğrenciler olarak bir araya gelmemizi sağlar, yalnızlaşmamız azalır’, ‘sosyal ve kültürel aktivite alanımız artar’, ‘sorunlarımızı danışacak ve politikalar üretecek bir yer olurdu’, ‘2005 ilk onur yürüyüşünde 100 kişi iken şimdi 10.000 kişi yürüyor. Artık heteroseksüel bir çok kişi katılıyor bunun nedeni STK’ların görünürlüğü sağlamış olması. Merkezlerde STK’lardan daha fazla etkili olur’.*

LGBTQ öğrenciler, heteronormatif davranış kalıpları ile hareket eden akademisyenler, üniversite çalışanları ve öğrenciler tarafından fiziksel ve psikolojik olarak ayrımcılığa uğratılmaktadırlar. Cinsel yönelime ilişkin ayrımcılığın yok edilebilmesi için, üniversitelerin heteronormativiteden arındırılması gerekmektedir.³² Ayrımcılığın engellenmesi için öncelikle üniversite kayıt, yurt ve sağlık sigortası formlarındaki cinsiyet ifadelerinin düzenlenmesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı yasaklayan broşürlerin hazırlanması, akademisyenlere, üniversite çalışanlarına ve öğrencilere verilecek LGBTQ dostu eğitimler ile homofobik/transfobik tutum ve davranışların değiştirilmesi gerekmektedir.

³² Bilodeau, B. L., & Renn, K. A. (2005). Analysis of LGBT identity development models and implications for practice. *New Directions for Student Services*, 111, 25–40.

Üniversitelerde LGBTQ merkezlerinin açılması; LGBTQ konularında akademik çalışmalar, veri tabanı oluşturma ve ihtiyaç analizi geliştirme, LGBTQ öğrencileri destekleyen politikalar üretilmesini sağlama, LGBTQ dostu eğitimlerin programları planlama ve uygulama, LGBTQ konularında sempozyum, konferans, panel ve etkinlikler düzenleme, LGBTQ haklarının savunusu, ayrımcılığı önleme, heteroseksüel öğrenciler ile LGBTQ öğrenciler arasında sosyal etkileşimi sağlama, LGBTQ öğrenciler için güvenli bölge ve akran dayanışması sağlama, kampüsü nefret söylemi, taciz, homofobiden ve transfobiden arındırabilme, üniversitede heteroseksist dili yok edebilme imkanı sağlayabilecektir.³³

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, LGBTQ üniversite öğrencilerinin temel haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. On bir farklı şehir, on altı farklı üniversiteden 35 LGBTQ katılımcı ile yapılan görüşmeler sonucunda; LGBTQ öğrencilerin eğitim hakkı, sosyal-kültürel yaşama katılım hakkı, barınma hakkı, sağlık hakkı ihlallerine maruz kaldıkları, LGBTQ öğrencilere yönelik kişi hakları koruma amaçlı üniversite politikalarının geliştirilemediği belirlenmiş ve LGBTQ üniversite merkezlerinin bulunmadığı ortaya konmuştur.

LGBTQ öğrencilerin heteronormativizmin sonucunda yaşadıkları ayrımcılığın ve eğitim hakkı ihlallerinin giderilebilmesi için LGBTQ dostu kampüslerin yaratılması önemlidir. LGBTQ dostu kampüslerin yaratılabilmesi; heteroseksüel üniversite mensuplarına ve öğrencilerine eğitimler verilerek bilgi, tutum ve davranış değişimlerinin sağlanabilmesi ile mümkün olabilir. LGBTQ dostu eğitim programları oluşturabilmek için üniversite içindeki ilgili bilimsel disiplinlerin bir arada yürüteceği multidisipliner bir çalışma gerekmektedir. Bu sorumluluğu alabilecek kurumsal alt yapı ise üniversitelerde kurulacak LGBTQ merkezleri tarafından sağlanabilir. Heteroseksüel öğrencilere ve üniversite personeline verilecek özel eğitimlerin yanı sıra lisans programları içine LGBTQ ayrımcılığını önleyici konular entegre edilmesi önem taşımaktadır.

Heteroseksüel bireylere verilecek LGBTQ dostu eğitimler sayesinde homofobi/transfobi, ayrımcılık, önyargı gibi birçok tutum ve davranışlarda olumlu değişiklikler mümkün olabilir, LGBTQ topluluklarını desteklemenin ve ayrımcılık yapmamanın insancıl bir görev olduğu öğrenciler tarafından fark edilebilir. Ji, Du Bois ve Finnessy'in LGBTQ dostu eğitimin

³³ Preston,M.J. & Hoffman,G.D. (2015) Traditionally Heterogendered Institutions: Discourses Surrounding LGBTQ College Students. *Journal of LGBT Youth*, 12:1.

etkililiğini ölçtükleri çalışmalarında, heteroseksüel üniversite öğrencilerine yönelik on altı hafta süren bir eğitim programı geliştirmişlerdir. Öğrenciler eğitimden önce, LGBTQ bireyleri savunuyor olmalarının kendilerinin LGBTQ olarak algılanmalarına neden olabileceği kaygısı taşıdıklarını, LGBTQ bireyler ile iletişim kurarken hata yapmaktan korktukları için iletişimden kaçındıklarını, kendilerini LGBTQ dostu birey olarak nasıl tanımlayabileceklerini bilmediklerini ve LGBTQ bireylerin kendilerini kabul etmemelerinden çekindiklerini belirtmişlerdir. Eğitim programının içeriği ise şu şekildedir: İlk aşamada, öğrencilerin öncelikle LGBTQ-din, LGBTQ-eşcinsel evlilik, LGBTQ-çalışma alanları konularını tartıştıkları bir makale yazmaları istenmiştir; İkinci aşamada öğrencilerden, LGBTQ bireyler veya LGBTQ çocuğu olan bireyler ile görüşme yapmaları, görüşmeleri rapor olarak sunmaları istenmiştir; eğitimin son bölümünde ise, katılımcıların LGBTQ-din, LGBTQ-eşcinsel evlilik, LGBTQ-çalışma alanları, LGBTQ-sağlık, LGBTQ-askerlik konularını içeren bir sunum hazırlamaları istenmiştir. Her aşama sonunda iki sayfalık bir sonuç raporu hazırlanması beklenir ve tüm eğitim sonunda bir final raporu hazırlanır. Eğitim sonunda öğrencilerin, LGBTQ konularında bilgi eksikliklerini fark ettikleri, bilgi edinme imkanı bulduklarını, homofobi ve seksüel ayrımcılık ile mücadele etmek istediklerini, eğitim süresince okudukları ve rol model olan eğitimciler sayesinde davranışlarını olumlu değiştirebildiklerini belirttikleri saptanmıştır. Yaptıkları görüşmeler sonucunda LGBTQ bireylerin yaşadıkları sosyal zorlukları, kendilerinin sadece cinsel kimlikleri ile tanımlanmak istemediklerini, homofobinin hayatlarını nasıl olumsuz etkilediklerini, LGBTQ bireyler ile tanışıp iletişim kurmalarının onları destekleme isteklerini arttırdıklarını belirtmişlerdir. LGBTQ dostu olmanın sadece sempati ile değil gerçek yardımla olabileceğini, bir insan olarak insancıl bir şekilde eşitliğin sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesinin bir görev olduğunu fark ettiklerini belirtmişlerdir.³⁴ Ji ve arkadaşlarının çalışmalarının gösterdiği gibi heteroseksüel öğrenciler LGBTQ dostu eğitim alarak negatif ayrımcılık içeren düşünce, tutum ve davranışlarını değiştirebilmektelerdir.

Araştırma sonucunda, Türkiye’de ki üniversitelerde LGBTQ bireylerin sosyal ve kültürel yaşama katılım haklarının ihlal edildiği ortaya konmuştur. Üniversite kampüslerinde, sosyal ve kültürel yaşama katılım konusunda öğrenci topluluklarının önemi büyüktür. Enberg ve arkadaşlarının 2007 yılında yaptıkları bir araştırma sonucunda, heteroseksüel üniversite öğrencilerin LGBTQ öğrenciler ile etkileşimde oldukları topluluklar gibi sosyal ortamların ve etkinliklerin sayesinde heteroseksist tutum ve davranışların olumlu yönde geliştiğini ortaya

³⁴Ji,P., Du Bois,S.N. & Finnessy,P. (2009) An Academic Course That Teaches Heterosexual Students to be Allies to LGBT Communities: A Qualitative Analysis. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 21:4, 402-429.

koymuşlardır.³⁵ Woodford, Atteberry, Derr ve Howell'nın 2013 yılında LGBTQ bireylerin sosyal haklarına heteroseksüel üniversite öğrencilerinin nasıl baktıklarını ölçmek amacı ile yaptıkları araştırmalarında 1714 heteroseksüel üniversite öğrencisi ile likert tipi ölçme aracı ile yapmışlardır. Araştırma sonucunda, heteroseksüel öğrencilerin çoğunluğunun LGBTQ öğrencilerin sosyal haklarının tanınması gerektiğini desteklediklerini ve bir toplulukta onları destekleyebileceklerini belirttikleri sonucuna ulaşmışlardır.³⁶ Üniversitelerde kurulacak LGBTQ merkezleri, toplulukları destekleyebilir ve ayrımcılık önleyici etkinlikler organize ederek LGBTQ öğrencilerin sosyal ve kültürel yaşama katılım haklarını koruyabilir.

LGBTQ öğrenciler için kampüslerde barınma seçenekleri konusunda düzenlemeler yapılmalıdır. Barınma seçenekleri, ile ilgili formlarda sadece kadın erkek cinsiyeti seçeneklerinin olması LGBTQ öğrenciler için büyük sıkıntılar yaratmaktadır. Duşların ve tuvaletlerin cinsiyetsiz olması kampüs yerleşkelerinde düzenleme gerektiren bir başka husustur. LGBTQ öğrencilerin cinsiyet seçimi yapmak zorunda kalmayacağı tek kişilik odalar veya LGBTQ dostu oda arkadaşı seçebilme olanakları yaratılması güvenlikleri için gerekli bir önceliktir.³⁷

LGBTQ öğrencilerin sağlık haklarının korunması için etkin bir üniversite prosedürünün olmadığı ortaya konmuştur. Yaşam hakkı ile direkt olarak ilişkili olan sağlık hakları konusunda ayrımcılığın önlenmesi ivedi bir gerektir. Sağlık hizmetlerinde ayrımcılığa sıfır tolerans ilkesi benimsenmelidir. LGBTQ bireylerin sağlık ihtiyaçları hakkında detaylı araştırmaların yapılması ve bir veri tabanı oluşturularak sağlık poliçelerinin yeniden düzenlenmesi önemli bir husustur.³⁸ LGBTQ bireylerin sağlık hakları ihlallerinin önlenmesi için cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden ayrımcılık yapılmayan sağlık sigortası düzenlemeleri ve sağlık politikaları üretilmelidir. Sağlık çalışanlarının LGBTQ hasta bakımı hakkında uzmanlar tarafından eğitilmeleri, hasta kayıtları için bireylere nüfus cüzdanlarından farklı cinsiyet işaretleyebilmeleri imkanı verilmeli, LGBTQ hastaların özel ihtiyaçlarının belirlenebilmesi için veri tabanı oluşturmak ve ileride bu veri tabanına göre sağlık hizmeti geliştirebilmek, hastaneleri ve çalışanları LGBTQ bireylere sundukları

³⁵ Engberg, M. E., Hurtado, S., & Smith, G. C. (2007). Developing attitudes of acceptance toward lesbian, gay, and bisexual peers: Enlightenment, contact, and the college experience. *Journal of Lesbian and Gay Issues in Education*, 4(3), 49-77.

³⁶ Woodford, M.R., Atteberry, B., Derr, M. & Howell, M. (2013) Endorsement for Civil Rights for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People Among Heterosexual College Students: Informing Socially Just Policy Advocacy. *Journal of Community Practice*, 21:3, 203-227.

³⁷ Krum, T.E., Davis, K.S. & Galupo, M.P. (2013). Gender-Inclusive Housing Preferences: A Survey of College-Aged Transgender Students, *Journal of LGBT Youth*, 10:1-2, 64-82.

³⁸ American College of Healthcare Executives. (2013). The Healthcare Executive's Role in Fostering Inclusion of LGBT Patients and Employees. Policy Statement, pp.113-115.

hizmetlere ilişkin izlemek ve raporlamak dikkat edilmesi gereken ilkelerdir.³⁹ Bilhassa tıp fakülteleri olan üniversitelerde LGBTQ merkezlerinin oluşturulması kapsamlı ve multidisipliner araştırmalar ve sağlık hizmetlerinde LGBTQ ihtiyaçlarını belirleme olanağı yaratarak, Türkiye’de LGBTQ bireylerin sağlık hizmetlerinde ayrımcılığa uğramaması için geliştirilecek politikalar belirlenebilir.

LGBTQ bireyler bilhassa okullarda, heteronormativitenin sonucunda transfobik veya homofobik şiddete maruz kalmaktadırlar.⁴⁰ Fiziksel saldırgan davranışlar ve heteroseksist tacizci dil kullanımı, LGBTQ öğrencilerin akademik performanslarını ve sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkilemektedir.⁴¹ LGBTQ bireylerin kendilerini üniversite kampüslerine girdikleri andan itibaren kendilerini üniversiteye ait hissedebilecekleri olumlu karşılamanın yapılması, onların akademik performanslarını olumlu yönde etkileyecektir.⁴² Aidiyetlik hissinin yaratılabilmesi için ilk aşamada, öğrencinin üniversite kayıt formlarında kendini açık bir biçimde ifade edebileceği soruların ve cevap seçeneklerinin olması önemlidir. idari ve akademik personelin beyanları ve ifadeleri cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı yasaklamalı. LGBTQ merkezleri açılarak LGBTQ ayrımcılığı önleyici politikalar üretilmelidir.

Uygulama ve araştırma merkezinde yapılacak çalışmalar ile üniversitenin tüm fakülteleri ve anabilim dallarında farkındalık yaratma imkanı verir. LGBTQ üniversite merkezleri, LGBTQ öğrencilerin ayrımcılığa uğramasını engelleyebilecek, hak savunuculuğu yapabilecek, akademik çalışmalar ve araştırmalar yapabilecek, LGBTQ toplulukların etkinliklerini destekleyebilecek, heteroseksüel öğrenciler ve akademisyenlerin bilgilenmelerini sağlamak amacı ile LGBTQ dostu eğitimler koordine edebilecek kurumlardır.⁴³ Merkezler, fakülteler arası işbirliği sağlayarak LGBTQ sempozyumlar, paneller, eğitim atölyeleri, çalıştaylar ve sosyal etkinlikler düzenleyebilecek ve süreli yayınlar yapabilecektir. LGBTQ öğrencilerin sosyal tecritlerini azaltabilecek ve güvenli dayanışma ortamları sağlayabilecektir.⁴⁴ Güvenli bir alanda gençlerin yaşadıkları ayrımcılık deneyimlerini birbirleri ile paylaşmaları mümkün olacak ve akran dayanışması desteklenebilecektir. LGBTQ öğrencilerin kampüsteki sosyal ve

³⁹ Preston, M.J. & Hoffman, G.D. (2015) Traditionally Heterogendered Institutions: Discourses Surrounding LGBTQ College Students. *Journal of LGBT Youth*, 12:1.

⁴⁰ Taylor, C. (2008). Counterproductive effects of parental consent in research involving LBTTIQ Youth: International research ethics and a study of a transgender and two-spirit community in Canada. *Journal of LGBT Youth*, 5(3), 34– 56.

⁴¹ Oswalt, S.B. & Wyatt, T.J. (2011). Sexual orientation and differences in mental health, stres and academic performance in a national sample of US college students. *Journal of Homosexuality*, 58(9), 1255-1820.

⁴² Ancis, J. R., Sedlacek, W. E., & Mohr, J. J. (2000). Student perceptions of campus cultural climate by race. *Journal of Counseling and Development*, 78(2), 180–185.

⁴³ Porter, J. (1998). Leadership development for lesbian, gay, bisexual, and transgender college students. In R. Sanlo (Ed.), *Working with lesbian, gay, bisexual, and transgender college students: A handbook for faculty and administrators*. Westport, CT: Greenwood Press.

⁴⁴ Mallory, S. (1998). Lesbian, gay, bisexual, and transgender student organizations: An overview. In R. Sanlo (Ed.), *Working with lesbian, gay, bisexual, and transgender college students: A handbook for faculty and administrators*. Westport: Greenwood Press.

kültürel yaşama aktif katılımını sağlayabilecek ve akademik performanslarını yükseltebilecektir.⁴⁵

Dünyada örnek çalışmaları olan bazı LGBTQ üniversite merkezlerinin örnek teşkil edebilecek çalışmalarına değinmek faydeli olacaktır. Princeton Üniversitesi'nde bulunan LGBTQ merkezi (The Lesbian Gay Bisexual Transgender Center)⁴⁶, çalıştaylar, atölye çalışmaları, aile yemekleri, biseksüel günü kutlamaları, anne ve arkadaş buluşmaları organizasyonu, LGBTQ uluslar arası öğrenci yemekleri gibi birçok sosyal aktiviteler düzenlemektedir. Akademisyenlerin bir araya geldiği toplantılar, sempozyumlar düzenlemektedir. Kampüsteki cinsiyetsiz tuvaletler-duşlar gibi birçok konuda öğrencileri broşürler ve haritalar ile bilgilendirmektedir.

Kaliforniya Üniversitesi'nde ki LGBTQ merkezi (Los Angels LGBT Campus Resource Center)⁴⁷ öğrencilere LGBTQ dostu eğitimler, avukatlık ve hukuki danışmanlık hizmetleri, ücretsiz HIV testleri, psikolojik danışmanlık, siber merkez (güvenli bir alanda öğrencilerin video, foto, makale vb çıktı almaları), kütüphane hizmetleri sağlamaktadır. Aynı zamanda yönlendirdiği bir çağrı hattı ağı ve kurdukları bir ofis ile LGBTQ bireylerin uğradıkları şiddet karşısında yardım alma imkanını sağlamaktadır.

Güney Oregon Üniversitesi LGBTQ merkezi (Queer Resource Center)⁴⁸ ise, üniversite kampüsünde cinsiyetler arası konaklama imkanı yaratmıştır. Kütüphane ve eğitim destekleri sunmaktadır. Queer karnavalı, dans günleri, film geceleri, Onur günü etkinlikleri, trans eğitimleri, queer şiir etkinlikleri, cinsel sağlık ve cinsel yönelim dersleri düzenlenmektedir.

Maryland Üniversitesi LGBTQ merkezi ise (LGBT Equity Center)⁴⁹, LGBTQ öğrencilerin ayrımcılığa uğramalarını engellemek için etkinlikler ve aktif hak savunuculuğu yapmaktadır. Eğitimler, paneller, dersler, etkinliklerin yanı sıra LGBT öğrencilere burslar vererek maddi destek sağlamaktadır.

Güney Kaliforniya Üniversitesi (LGBT Resource Center)⁵⁰, LGBTQ politikaları üretmekte ve izleme etkinlikleri yapmaktadır, heteroseksüellere yönelik LGBTQ dostu eğitimler düzenlemekte ve hak savunuculuğu yapmaktadır. Kütüphanesi ve arşiv çalışmaları

⁴⁵ Wernick, L. J., Woodford, M. R., & Kulick, A. (2014b). LGBTQ youth using participatory action research and theater to effect change: Moving adult decision-makers to create youth-centered change. *Journal of Community Practice*, 22(1-2), 47-66.

⁴⁶ <http://www.princeton.edu/lgbt/>

⁴⁷ <http://www.lgbt.ucla.edu/>

⁴⁸ <http://www.sou.edu/qrc/>

⁴⁹ <http://www.umd.edu/lgbt/>

⁵⁰ <http://sait.usc.edu/lgbt>

bulunmaktadır. AIDS yürüyüşü, eşcinsel evliliği, aile destekleri etkinlikleri gibi birçok etkinlik düzenlemektedir.

Sonuç olarak, üniversitelerde LGBTQ merkezlerinin kurulması LGBTQ üniversite öğrencilerinin hak ihlallerini önlemede etkili olacaktır. Kişi hakları, barınma, sağlık, sosyal ve kültürel yaşama katılım hakların başta olmak üzere, LGBTQ haklarına ilişkin bilimsel ve uygulamaya yönelik çözümlerin üretilebilmesini sağlayabilir; LGBTQ kişilerin karşı karşıya kaldıkları risk faktörlerini tanımlamayı ve önleyici tedbir geliştirmeyi misyon edinebilir; Problemlerin somut olarak ortaya konmasını, LGBTQ haklarının korunması için politikalar ve çözüm önerileri üretilmesini sağlayabilir; Merkez bilimsel faaliyetlerini yürütebilmek ve uygulamalar yapabilmek için ilgili bilim dalları ile ortaklaşa yapacağı akademik çalışmalar ile geniş kapsamlı olarak Türkiye’de LGBTQ üniversitelilerin ihtiyaçlarını belirleyecek bir alt yapı araştırmasını hedefleyebilir; LGBTQ bireylerin yaşam kalitesini arttırmada toplumsal yaşam modelleri ortaya koyabilir; Kamu hizmeti sağlayıcıları olarak üniversiteler ve merkezleri sağlık alanında etkili olabilir; Homofobi ve transfobinin doğurduğu şiddet mağduru LGBTQ öğrencilerin psikolojik veya fiziksel tanı, değerlendirme ve tedavi hizmetleri almalarını sağlayabilir; Merkezin diğer kamu kurum, kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile gerçekleştireceği işbirliği ile, toplumun LGBTQ konularında farkındalıklarını arttırabilir ve Türkiye’de ayrımcılık önleyici politikaların gelişmesine katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

1. American College of Healthcare Executives. (2013). The Healthcare Executive's Role in Fostering Inclusion of LGBT Patients and Employees. Policy Statement. pp.113-115.
2. Ancis, J. R., Sedlacek, W. E., & Mohr, J. J. (2000). Student perceptions of campus cultural climate by race. *Journal of Counseling and Development*, 78(2), 180–185.
3. Beemyn, G. (2012) The Experiences and Needs of Transgender Community College Students, Community College. *Journal of Research and Practice*, 36: : 504-510.
4. Beemyn, B. G., Curtis, B., Davis, M., & Tubbs, N. (2005). Transgender issues on college campuses. *New Directions for Student Services*, 111, 49–60.
5. Bilodeau, B. L., & Renn, K. A. (2005). Analysis of LGBT identity development models and implications for practice. *New Directions for Student Services*, 111, 25–40.
6. Britzman, D. P. (1995). Is there a queer pedagogy? Or, stop reading straight. *Educational Theory*, 45(2), 151–165.
7. Brown, R. D., Clarke, B., Gortmaker, V., & Robinson-Keilig, R. (2004). Assessing the campus climate for gay, lesbian, bisexual, and transgender (GLBT) students using a multiple perspectives approach. *Journal of College Student Development*, 45(1), 8–26.
8. Coker, T.R., Austin, S., Schuster, M.A. (2009) Health and Healthcare for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth: Reducing Disparities through Research, Education, and Practice. *Journal of Adolescent Health*, 45:213–215

9. Engberg, M. E., Hurtado, S., & Smith, G. C. (2007). Developing attitudes of acceptance toward lesbian, gay, and bisexual peers: Enlightenment, contact, and the college experience. *Journal of Lesbian and Gay Issues in Education*, 4(3), 49–77.
10. Grossman, A., & D'Augelli, A. (2007). Transgender youth and life-threatening behaviors. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 37(5), 527–537.
11. GLSEN. (2010). 2009 National School Climate Survey. New York, NY:GLSEN.
12. Hegarty, P., Pratto, F., & Lemieux, A. (2004). Heterosexist ambivalence and heterocentric norms: Drinking in intergroup discomfort. *Group Processes & Intergroup Relations*, 7(2), 119 – 130.
13. Herek, G. (1988). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25(4), 451 – 477.
14. Hershberger, S., & D'Augelli, A. R. (1995). The impact of victimization on the mental health and suicidality of lesbian, gay, and bisexual youth. *Developmental Psychology*, 31:65–74
15. Hellman, R. E., & Klein, E. (2004). A program for lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals with major mental illness, *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 8(3–4), 67–82.
16. Ji, P., Du Bois, S.N. & Finnessy, P. (2009) An Academic Course That Teaches Heterosexual Students to be Allies to LGBT Communities: A Qualitative Analysis, *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 21:4, 402-429.
17. Kitinger, C. (2005). Heteronormativity in action: Reproducing the heterosexual nuclear family in after-hours medical calls. *Social Problems*, 52(4), 477 – 498.
18. Krum, T.E., Davis, K.S. & Galupo, M.P. (2013). Gender-Inclusive Housing Preferences: A Survey of College-Aged Transgender Students, *Journal of LGBT Youth*, 10:1-2, 64-82.
19. Lambda Legal (2010). When Health Care Isn't Caring: Lambda Legal's Survey of Discrimination Against LGBT People and People with www.lambdalegal.org/health-care-report
20. Lucozzi, E. A. (1998). A far better place: Institutions as allies. In R. L. Sanlo (Ed.). *Working with lesbian, gay, bisexual and transgender college students: A handbook for faculty and administrators* (pp. 47–52). Westport, CT: Greenwood
21. Mallory, S. (1998). Lesbian, gay, bisexual, and transgender student organizations: An overview. In R. Sanlo (Ed.), *Working with lesbian, gay, bisexual, and transgender college students: A handbook for faculty and administrators*. Westport: Greenwood Press.
22. Meredith G. F. Worthen (2011) College Student Experiences with an LGBTQ Ally Training Program: A Mixed Methods Study at a University in the Southern United States, *Journal of LGBT Youth*, 8:4, 332-377.
23. Nadal, K. L., Rivera, D. P., & Corpus, M. J. (2010). Sexual orientation and transgender microaggressions: Implications for mental health and counseling. In D. W. Sue (Ed.), *Microaggressions and marginality: Manifestations, dynamics, and impact* (pp. 217–240). Hoboken, NJ: Wiley.
24. Oswalt, S.B. & Vargas, T.M. (2013) How safe is the playing field? Collegiate coaches' attitudes towards gay, lesbian, and bisexual individuals. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 16:1, 120-132.
25. Oswalt, S.B. & Wyatt, T.J. (2011). Sexual orientation and differences in mental health, stress and academic performance in a national sample of US college students. *Journal of Homosexuality*, 58(9), 1255-1820.
26. Pomerantz, L. (2010). Winning the housing lottery: Changing housing policies for transgender students. *Journal of Constitutional Law*, 12(4), 1215–1255.
27. Porter, J. (1998). Leadership development for lesbian, gay, bisexual, and transgender college students. In R. Sanlo (Ed.), *Working with lesbian, gay, bisexual, and transgender college students: A handbook for faculty and administrators*. Westport, CT: Greenwood Press.
28. Preston, M.J. & Hoffman, G.D. (2015) Traditionally Heterogendered Institutions: Discourses Surrounding LGBTQ College Students. *Journal of LGBT Youth*, 12:1.
29. Rankin, S. (2003). *Campus climate for sexual minorities: A national perspective*. New York, NY: National Gay and Lesbian Task Force Policy Institute.
30. Renn, K. A. (2010). [LGBT and Queer research in higher education: State and status of the field](#). *Educational Researcher*, 39 (2), 132-141.
31. Silverschanz, P., Cortina, L. M., Konik, J., & Magley, V. J. (2008). Slurs, snubs, and queer jokes: Incidence and impact of heterosexist harassment in academia. *Sex Roles*, 58, 179–191.

32. Taylor, C. (2008). Counterproductive effects of parental consent in research involving LGBTTIQ Youth: International research ethics and a study of a transgender and two-spirit community in Canada. *Journal of LGBT Youth*, 5(3), 34– 56.
33. Tinto, V. (1993). *Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition* (2nd ed.). Chicago, IL: TheUniversity of Chicago Press.
34. Tumaini R. ,Coker,S. Bryn Austin & Mark A. Schuster,health and healthcare for lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: reducing disparities through research, education, and practice. *Journal of Adolescent Health*, 45 (2009) 213–215.
35. Washington, J., & Evans, N. J. (1991). Becoming an ally. In N. J. Evans and V. A. Wall(Eds.), *Beyond tolerance: Gays, lesbians and bisexuals on campus* (pp. 195–204).Alexandria, VA: American College Personnel Association.
36. Wernick, L. J., Woodford, M. R., & Kulick, A. (2014b). LGBTQ youth using participatory action research and theater to effectchange: Moving adult decision-makers to create youth-centered change. *Journal of Community Practice*, 22(1–2), 47–66.
37. Woodford ,M.R., Atteberry ,B., Derr,M. & Howell,M. (2013) Endorsement for Civil Rights for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People Among Heterosexual College Students: Informing Socially Just Policy Advocacy. *Journal of Community Practice*, 21:3, 203-227.
38. Woodford, M., & Bella, L. (2003). Are we ready to take a stand? Educating social work students about heterosexism – fostering anti-oppressive practice. In W.Shera (Ed.), *Emerging perspectives on anti-oppressive practice* (pp. 413–430).Toronto, Canada: Canadian Scholars Press.
39. Yost, M. R., & Gilmore, S. (2011). Assessing LGBTQ campus climate and creating change. *Journal of Homosexuality*, 58(9), 1330–1354.
40. <http://www.princeton.edu/lgbt/>
41. <http://www.lgbt.ucla.edu/>
42. <http://www.sou.edu/qrc/>
43. <http://www.umd.edu/lgbt/>
44. <http://sait.usc.edu/lgbt>